

NEYZEN TEVFIK

—1—

Bundan birkaç hafta evvel TRT'de meşhur şair ve musikîşinas Neyzen Tefvik hakkında bir yayın yapıldı. Gerek anlatanın sesinden, gerek beyanlarından Neyzen'i tanımadığımı anladım. Sanırım, o gün Neyzen'in vefat yıldönümüyümüş. Neyzen gibi bir deha hakkında yayın yaparken hiç olmazsa bizler gibi daha nice onu tanıyıp, sohbet etmiş yaşlıları arayıp söyletselelerdi, olmadı. Bunu ben hatıralarım kısmında yapmaya çalışırken Neyzen'le düşmüş-kalkmış, yemiş içmiş merhum Üsküdarlı Münir Süleyman Çapanoğlu'nun Neyzen hakkında 1953 tarihinde neşrettiği kitaptan faydalanarak Neyzen'i mümkün olduğu kadar kendine yakın anlatmaya çalışacağım. Bunun için de Neyzen'in vefatında yazdığım yazıları ve Münir'in onun hakkında bildiklerini harfini değiştirmeden nakledeceğim:

Son asrın yetiştirdiği Türk dehalarından birini, Neyzen Tefvik'i ölümlü ile kaybettik.

Belki bu dehâ sözünü içinizde yadırgayanlar, mübâilâğı görenler bulunacaktır. Öyle olsun, fakat "dehâ" ile cinneti birbirinden ayıran şeyin neticesini almamış adamlara "deli" demeye ne hakkımız vardır?

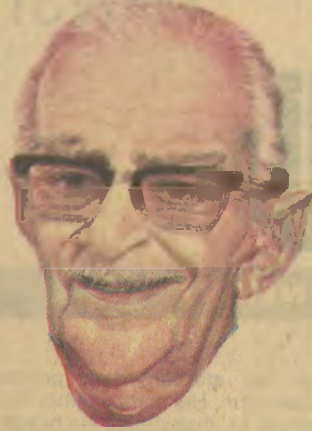
Neyzen Tefvik işte bunlardan ve bunların ender nûmunelerindendi. Duygu inceliği, ney gibi iyi çalanın elinde dile gelen çok nazlı ve güç bir sazda onu eşsiz bir dereceye yükseltmişti.

Bana kendi anlattı. Bundan şu kadar yıl evvel, Tefvik'i Bükreş'te piyanoya ney ile refakat etmek üzere angaje etmişler. O da birkaç zaman bu işi yapmıştı, ama tabii Tefvik bu!.. Mukavele, muahede, program. Bunlar hak getire!.. Gene kalkıp geldi, Üsküdar'da İmrahor'daki kahveye çöktü (1). İç cebine yerleştirdiği nisfyesi ile aylarca:

Hanım etme bu nazı,
Gel bize bazı bazı.
türküsünü üfledi. Rakısını çekti.

Tefvik ne idi?
Tefvik sahane bir derbeder, derbeder bir dâhi idi. Şiirde kendi çeşidinde onun topuğuna varacak az bulunur. Çok defa hicivde Eşref'i geçmiştir. Çünkü Tefvik'te fenâfissefale vardı. Sefalette hükümdar olmuş, hükümrân olmuş, dünyaya metelik vermemiş, şiir heyecanını musikîsinin ruh titremeleriyle karıştırmış, kızmış, yazmış, yatmış, üflemiş ve çok defa kendini unuttuğu için maddeye itibar etmeyerek sefaletle düşmüştür. Bu sefaletle düşmüş sözünü de pek zayıf bulurum. Sefaleti imar etmiş bir adamdı.

geçmiş
zaman
olur ki...

BURHAN
FELEK

Ege'nin yetiştirdiği bu nadir zekânın memleket için bir kayıp teşkil ettiğini söyleyenler vardır. Neyzen Tefvik muntazam bir adam olsaydı, derli toplu yaşasaydı, bugünkü yükseklige varır mıydı? Onu bu kadar sevdiyen, bu derece yükselten bu perişanlığı, bu derbederliği değil midir?

Her memlekette böyle arasında parlayan yıldızlar vardır. Bunlar birer seyyaredir ki, hayatın muntazam burçlarından hiçbirine tâbi olmazlar... Kâinatın umumî nizamlarını inkâr ederler. Kendi kendilerine bir âlemdir. Her fâni gibi gözünü kapadığı bu sırada bütün ömrünce kendisine karşı duyduğumuz hayranlığı bir kere daha izhar etmekte, çok küçük ve âciz de olsa bir vazife yapmış olmak zevkini duyuyoruz.

İnsanlığı, bütün halkı, perişanlığı ile her türlü sun'î avâzından kurtarıp yaşatmış olan Neyzen Tefvik, Türk sanat ve şiir âleminin, emsaline az tesadüf edilen, derbeder bir dehasıdır. Zevkinden, hissinden ve kendin-

den başka padişah tanımamış bir derbeder.

Şüphesiz yok ki, Cenab-ı Hak bu emsalsiz kuluna bizim ona gösterdiğimiz alâka ve kabulden çok daha fazlasını gösterecektir. Çünkü Tefvik hakikaten Allah'lık bir adamdı.

(1) Kürt Yusuf kahvesi. Orası mahalle kahvesi değil, âdeta mahfel, bir klüptü. Mahallenin zarif ve nüktedan adamları gelir, güzel güzel konuşurlar, yârenlik ederlerdi. Bunların başında İmrahor'da Mevlevî tekkesinin yanındaki evde oturan Molla Bey vardı. Sarı sakallı, tertemiz kıyafetli, erkek güzelli, sarıklı bir molla beydi. Maalesef ismini hatırlayamadım.

Kahveye ayrıca, Anadolu spor klübüne mensup gençler, rahmetli Atıflar, Burhan Felek'in kardeşi rahmetli Hüdaî'ler, Şemsî'ler, Macit'ler hep bu kahvede toplanır, güler eğlenirdik. Burhan Felek'in o eşsiz acem taklidi bizi gülmekten kırar geçirirdi.

Nerede bu gençlik günleri, nerede o dostlar, arkadaşlar, nerede o insanlık, o samimiyet?

Bu sualler bana şair Hüseyin Rifat'ın Nuseyreddin Tusî'den dilimle çevirdiği şu kıt'ayı hatırlattı:

**"Göz yaşarımla makbere girdim de
çağladım.
Elden glden o dostları andım birer,
birer.
"Bilmem ki neredeler?" sordumdu
onları,
Derhal o makbere dedi: Bilmem ki
neredeler?.."**

NEYZEN'İN (NEY)İ (MEY)İ, HEYHEY!

İsmail Habîb SEVÜK

Kalın boynu üstünde gür saçlarla örtülü küreli başını yan eğip gözlerini yumarak neyini üflemeye başladığı zaman dudaklarıyla kamışın birleşmesinden çıkan sesin kanadı üstünde bu âlemin malı olmaktan çıkmışa benzerdi ve dinleyenler de gözlerini yumdukları vakit kendilerini öyle sanırlardı. Birkaç defa başıma geldi. Tam böyle anlarımızda birdenbire, hiç umulmayacak yerde, ney'i kesiverip kılıfına yerleştirdiği gibi kalkar gidiverirdi. Onun mizacındaki en kabarık bir vasıf "tam tekmlil" olmaktan bir âfet gibi kaçışıdır. Rahmetli Hamamî-zade İhşan, ya Rabbi ne kadar da iyi insandı, onun neyi için:

**Kopacak âlem-i sanatta kıyamet
bence**

**Neyzen'in rûh-fezâ nâyli hâmuş
olduğu gün**
demişti. Bunu söyleyen o kıyameti görmeden gitti. O ney'in sahibi de bütün manevî varlığını bir belkemiği gibi sardığı ney denen o kamıştan son nefesini verdiği zaman değil, daha evvel ayrılmıştı. Neyzen için "son nefes" ney'ini son üflediği andır. Ondaki sonraki yaşayışı sadece gövdesininindir.

(Devamı var)

NEYZEN TEVFIK

— 2 —

Yirmi yıl kadar önce bir gün ona Eminönü'nde rastladım:

—“Kafamda yorgunluk, içimde kırıklık, ruhumda bıkkınlık var” diye tekerlemeli bir hüzünle konuşuyordu.

“Hani ak suya bakmak kafayı dinlendirmiş, derler, ben kafa dinlendirmenin başka bir tilsimini buldum” deyince ak kısmı da büyüyen gözlerini açarak dudaklarındaki tatlı istihza ile “Neymiş bu keşfin?” dedi. “Gel şu Yeni Cami'ye girelim de görürsün” dedim.

Birer turist misali kayyumun getirdiği terlikleri ayakkabılarımıza geçirmiş, sol taraftan başlayıp mlhrap önünden geçerek camii hem dolaşiyor hem duvarlara, pencereleere, kubbe beye baka baka fısıltılı bir sesle konuşuyoruz. Bak şu çinilerin ebedî baharıyla dolmuş, pencerelerin yakut camlarından süzülen ziyaların mâverâilîği içinde, bu çatlak küreden kurtularak bir başka âlemde yaşıyoruz.

Kapının önünde terliklerimizi çıkarmaya hazırlanırken çok içli bir sesle, “Hakkın varmış, ne kafamda yorgunluk ne içimde kırıklık kaldı” dedikten sonra, birdenbire sanki bir dev nârası atar gibi, önümüzde duran kayyum da unutarak gürlüyor:

—“Hepsi iyi, hepsi iyi, fakat hani burada neyler, erganonlar hani? Bu çiniler, bu ziyalar, bu nakışlar, bu kubbe böyle gövde olup kalmalı mı? Nerede bu gövdenin ruhu? Neyler, erganonlar...”

Neyzen'in ne olduğunu o gün gördüm.

★ ★ ★

“Ney” onda nasıl yalnız bir musiki âleti değil, onu bu dünyanın çatlaklığından ayıran bir kaatsa “mey” de onun için gene yalnız bir keyif vasıtası değil, gene bu dünyayı unutmanın çaresiydi. Bir gün aklına esmiş, evime geldi. Deniz tarafındaki çalışma odamın Üsküdar'dan Kandilli'ye kadar uzanan manzarası güzeldir. Balkondan baktı baktı da sağ taraftaki yamrı yumru çimenli tepeyi göstererek, “Bu tepe bu manzaradan da güzel” dedi. Güldüm: “Sen galiba tepeyi seviyor değil, tepeye postu sererek ney üfleyip mey çekmeyi düşünüyorsunuz!” Çok geçmeden, serin, fakat güneşli bir bahar akşamı,

geçmiş
zaman
olur ki...

BURHAN
FELEK

adımı haykıran bir ses. Balkondan baktım, Neyzen tepeye postu sermiş, elindeki kadehle beni selâmlıyor.

Bu seferki İkinci Cihan'ın ilk yıllarıydı. Rahmetli Refik Saydam'ın başvekil olduğu zamanlar. Rahmetli aktör Hâzım, Abdülâh lokantasının yanında dükkan açtığı için lokantaya gider gelirken ayaküstü kısa yarenlikler yapardık. Bir gün baktım, karşısında Neyzen Tefik de var. Fakat Hâzım'ın oturduğu yer yukarıda, Neyzen'in ise ancak başı görünüyordu:

—Aman Neyzen son “ta'miyeli kita”n ne hârîka, ne hârîka... diyordum.

Daha sözümü bitirmeden infilâk halinde bir gürlüyle en sunturlu bir küfür basarak:

—“Kim demiş onu, ben öyle bir şey söylemedim, zaten düşmaniarım...” diye küfrüne devam ederken, Hâzım onu yatıştırmak için:

—“Ne yapıyorsun, yahu, İsmail Habib...”

deyince bir de ona nâra atıp:

—“Sus o fâzil adamın ismini ağzı na alma, ben onu tanımaz mıyım?” diye çıkışmasını mı?

Ne bileyim ben onun bu hale gelecek kadar zıkkımı fazla kaçırdığını. Gene ne bileyim, meğer devrin kalburüstü adamlarına hiciv yazarsa belediyenin verdiği maaş kesilecek diye vali katî tenbihler yapmış ve benim bahsettiğim ta'miyeli kit'a da Refik Saydam içindi. Malûm “ebced”le tarih düşürmek hususunda en meşhur olan Sururi'dir. Fakat ta'miyeli tarihle Ragıp Paşa'nın Belgrad'ın İstirdadına dair söylediği:

Çıkarıp leşker-i küffârı

didim târihin

Belgrad kal'asını aldı

Mehemmed Pâşâ

Tarihi dillere destan olup Neyzen'in ta'miyeli tarihi ise ondan da kat kat hünerliydi. O sahneden beş on dakika sonra Hâzım, “İ.okantadan çıkınca gelsin de dükkanın haini gör-sün,” diye haber gönderdi. Meğer Neyzen bütün içtiklerini çıkarıp dükkanın döşemelerine lade edince, bekçilerle gelen polisler onu kaldırıp mutad üzere hastaneye götürmüşler.

Ney peki, mey peki, heyhey nedir? Bu da onun şairlik tarafını anlatır. Zaten onun şairliğine neyle meyin İkizli mayasıyla yoğrulmuş denebilir... “Öz duygum” şîrinde bunu kendisi en açık şekilde anlatıyor:

“Aksedince gönlüme şem-i

hakikat pertevi,

Meyde Bektâşi göründüm,

neyde oldum Mevlevî,

İşve-i ney, neşve-i mey etti

gönlümde karar.

Olmadım meftûnu mâlin,

rûtbenin sim-ü zerlin,

Zevk-i şevk-i neyle meydır

riend-i âzâde-serin”

Nihayet bir “Koşma”sında Allah'a bile şöyle çıkarır:

“Serserimim, düştüm aşkınla meye

Nasıl girdin elimdeki şu neye

Hem seversin beni Neyzen'im diye,

Hem de sarhoş diye destan edersin.”

(Devamı var)

geçmiş
zaman
olur ki...

**BURHAN
FELEK**

**NEYZEN
TEVFİK**

— 3 —

Dostları onun neşredilebilecek —çünkü neşredilemeyecek müstehcen şiirleri pek çoktur ve asıl en kuvvetli olanları da bunlardır— bütün şiirlerini 300 sahifelik bir kitap halinde toplamışlar. "Azab-ı Mukaddes"

ismini verdiği bu kitabın kapağı üstünde kendi kalemiyle koskoca. "Neyzen Tefvik" diye iki kelime yazıp göndermek lütfunda bulunmuş. Kitabı hazırlayanlar "İçtimaî", "Aşkî" diye kısımlara ayırmışlar. Yazık! Neyzen'in asıl orijinal tarafı kitaba giremiyor. Bir gün rahmetli dostum Cevdet Kerim'e: "Neyzen tarafından senin için söylenen bir mısra eski şiirimizin en kuvvetli, en güzel mısraıdır" dediğim vakit, "Mademki bu kadar güzelmiş, aleyhimde de olsa kızman" demişti. "Rızık, fısık" kelimelerini bir araya getirip yaptığı ince tezat ve "kerim" kelimesini hem sıfat, hem şahıs ismi olarak kullanmasındaki ustalık o kadar kuvvetli ki tek bir mısraa sıkıştırılan böyle hünerli sözlerle eskiden "camialı" derlerdi. Bu bakımdan bütün eski şiirde o mısradan daha üstününe rastlanamayacağını sanıyorum: "Rızık için Allah kerim, fısık için Cevdet Kerim!"

★

Ariburnu'ndan Dumlupınar'a kadar yedi yılda dokuz zafer kazanıp her cenkte karşısındakini yenen Atatürk en son "siroz"a yenilerek hayata gözlerini kapadı. Neyzen Tefvik de siroza yakalandığı vakit çok üzölmüştük. Atlattığını işitince de sevindik. Bir gün Taksim Meydanı'nda rastladığım zaman, "Senin Atatürk'ü ne kadar derinden sevdiğin belli oldu" dedim. "Neden?" dedi; "Onu yenen sirozu onun intikamını almak için sen yendin de ondan" dediğim vakit kahkahalarla ne keyifli keyifli gülmüştü. Ruhu da bundan böyle ebediyetin gufranında gülüp dursun aziz Neyzen'in!

Neyzen Tefvik'in musikide ve şiirdeki kudreti hakkında ne kadar yazabilirsek azdır. Biz Neyzen'le İkinci Meşrutiyet devrinde tanıştık ve düştük, kalktık. Birinci Cihan Harbi ve umumî seferberlik Neyzen'i silah altına aldı. Neyzen gibi bir adamın silâhlı hizmet göremeyeceği âşikârdı, onu o devirde Askerî Müze Müdürü ve şimdiki Mehter Takımı'nın kurucusu Muhtar Paşa'nın kurduğu Mehter Takımı'na aldılar ve mehterde ney çaldı. Muhtar Paşa'nın Neyzen'i himayede gayretli olduğuna kanırım. Bununla beraber Neyzen, tabiatı icabı onu da hicvetti ve paşa buna rağmen Neyzen'i himayeye devam etti.

—Son—

NOT: Bu Muhtar Paşa yıllarca evvel saadeti Allahın güzelinde yerini bulup ad yazılar vider kıymetli ruhları, başında Sermet Muhtar Paşa'ya kadar idi. Allah cümlesine rahmet eyleye.

